

HANS MAJESTÆT

KONG CHRISTIAN IX'S FORÆLDRE

UDGIVET PAA HUNDREDAARSDAGEN
FOR KONG CHRISTIAN IX'S FØDSEL

HANS MAJESTÆT

KONG CHRISTIAN IX'S FORÆLDRE

HANS MAJESTÆT KONG CHRISTIAN IX'S FORÆLDRE *Hertug VILHELM AF GLYKSBORG og hans Hustru LOUISE, født PRINSESSE AF HESSEN. Udgivet paa Hundredaarsdagen for Kong Christian IX's Fødsel*

TRYKT SOM MANUSKRIPT

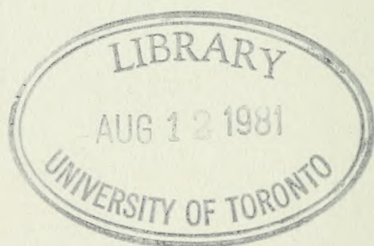
GYLDENDALSKE BOGHANDEL

MCMXVIII

SALGSINDTÆGTEN

TILFALDER

DIAKONISSESTIFTELSEN

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

FORTALE

I Anledning af mine Bedsteforældres Guldbryllup den 26. Maj 1892 havde Prins Hans forfattet en Levnedsskildring paa Tysk af Brudgommens Forældre, bygget paa nogle af dem selv optegnede Erindringer tilligemed mangfoldige Breve og andre Efterretninger, bevarede i Familiearkivet paa Glyksborg. Af denne Levnedsskildring foretog jeg faa Aar efter, paa min Bedstefaders Tilskyndelse, nogle Uddrag, og det er disse, som, senere gennemsete, nu fremlægges paa Hundredaarsdagen for min Bedstefaders Fødsel.

AMALIENBORG, April 1918.

I

Frederik Vilhelm Paul Leopold, eneste Søn af Hertug Frederik Carl Ludvig af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck*), blev født 4. Januar 1785 paa Lindenau i kort Afstand fra Königsberg i Preussen. Om Vinteren boede han paa Charlottenthal. Han gennemgik en streng Opdragelse af 4 Hovmestre efter Tur. I 1794 sendtes han til Pannwitz, hvor Hr. v. Negelein tilsaa hans Opdragelse. I 1796 vendte han hjem til Königsberg i Anledning af Søstrene Frederikes og Henriettes Konfirmation. I Sommeren 1798 rejste han med sin Moder til Leipzig og derfra til Brandenborg, hvor han anbragtes i Ridder-Akademiet; dettes Forstander Arnold behandlede den unge Prins med stor Venlighed, og tilfreds med Forholdene forblev han her til 1802. I 1803 paabegyndte han med Flid Studierne i Leipzig.

*) Huset Sønderborg er en Sidegren af det danske Kongehus og nedstammede fra Kong Frederik II's yngre Broder, Hertug Hans den Yngre af Sønderborg. Det sønderborgske Hertughus havde delt sig i mange Linier, men i Slutningen af det 18. Aarhundrede vare de alle uddøde, ene med Undtagelse af Hertugerne af Augustenborg og Hertugerne af Beck.

II

Hans Søster Henriettes pludselige Død den 29. November 1803 lettede ham Udførelsen af den alt forud fattede Beslutning at gaa i dansk Tjeneste. Den 29. Januar 1803 udnævntes han af Christian VII til Ritmester à la suite i Kavalleriet, og den 17. Februar 1804 udnævntes han til sin store Glæde til Ritmester i Hestgarden, men fortsatte desuagtet sine Studier til August 1804.

Han tog til Lindenau for at besøge sin Fader og rejste med denne i September over Danzig og Stettin til København. Indtil Midten af Oktober bleve de i Besøg paa Ludwigslust hos Hertug Frederik Frants af Mecklenborg, hvor de traf Prins Christian, senere Christian VIII, der lige var 18 Aar og forlovet med Prinsesse Charlotte Frederike; derfra toge de til Louisenlund, hvor han gjorde Bekendtskab med Landgrev Carl af Hessens Datter Louise, hvem han senere ægtede. Efter et Besøg paa Glyksborg rejste de over Gravensten til København, hvor de indtraf kort før Høstmanøvrerne endte. Allerede den næste Dag havde de Foretræde hos Christian VII paa Frederiksberg Slot. I København gjorde Prinsen Bekendtskab med sin Chef Major F. Blücher. Prinsen fik Ophold paa Landkadetakademiet, men han var i Vinteren 1804—1805 en Del skrantende paa Grund af de forandrede Forhold og kom sig først paa Eksercerskolen 1805.

III

Aaret 1805 med sine Krigsbegivenheder nødte den danske Regering til at holde Tropper i Holsten under General Ewalds Kommando. Prinsen, der ønskede større Virksomhed, ansøgte om Forflyttelse og forsattes til Livregiment Dragoner, der hørte til Grænse-Kordonen. Prinsen kom under Kaptajn Lange og fik Kvarter paa Slottet Trittau, havende Inspektion over et lille Dragondetachement her samt to andre i Sprenge og Reinbeck. Vinteren 1805—06 forløb rolig, kun afbrudt af Selskabelighed.

Begivenhederne i Tyskland, som særlig Bernadottes Marsch og Austerlitz-Slaget foraarsagede, interesserede Prinsen i høj Grad, og medens Preussens Krig imod Frankrig udviklede sig i 1806, tænkte han paa at gaa i preussisk Tjeneste, men han fulgte sin Faders Raad og bedre Indsigt og blev i dansk Tjeneste, og da han ved Kaptajn Langes Bortkommando overtog dennes Virksomhed, følte han sig ikke blot smigret, men ogsaa glad og tilfredsstillet. General Ewald fandt den 21aarige Prins for ung, men han røgtede sin Gerning vel efter behørig Instruktion. Denne Periode kaldte han »sin egentlige første Fændrikstid« og følte sig ogsaa glad ved under denne at faa Lejlighed til at besøge sin Grandtante Fyrstinde Bariatinsky i Altona.

IV

De sørgelige Krigsbegivenheder med England i 1807 var han for langt borte til at følge som Øjenvidne, om end han paa Afstand blev noget delagtig i Begivenhederne, idet General Ewalds Korps skulde overføres til Sjælland. Saaledes blev han med sin Eskadron under Major Thienen i et rædsomt Vejr den 5. Oktober Kl. 10 Aften fra Burg sat over til Lolland, som først naaedes Kl. 1. Hestene vare efterladte, da det var Bestemmelsen at remontere paa Lolland. Forholdene her vare i Uorden. General Castenschiolds Korps, hvortil de skulde melde sig, var opløst, og Generalen selv opholdt sig paa Nebøllegaard paa Falster, saaledes at de i Stedet for at deltage i Operationerne paa Sjælland laa i Maribo, indtil Englænderne i Henhold til Kapitulationen af 7. September vare dragne bort. Derefter boede Prinsen paa Falster hos Provst Grundtvig og deltog en hel Del i Selskabeligheden. Paa dette Tidspunkt fik han sin egen Eskadron tildelt, hvad han, kun 22 Aar gammel, følte sig meget glad og stolt ved.

Det spændte Forhold til Sverrig udartede til, at Krigen erklæredes den 29. Februar 1808. Prinsen laa da i Kvarter i Hillerød paa Frederiksborg Slot, og i Vinterens Løb besøgte han Fredensborg en Del. Prinsen forsattes atter til Hestgarden som Second-Chef for 2. Eskadron (Garden kommanderedes den-

gang af Greve Schmettau) og beboede sin gamle Lejlighed paa Landkadetakademiet, hvor han samtidig benyttede Tiden til at fylde Hullerne i sin Uddannelse, men heller ikke forsømte Selskabslivet og da særlig ikke den unge Prins Christians (Chr. VIII) og Prinsesse Charlotte Frederikes Hus.

V

Forholdene gjorde, at et fransk Korps rykkede ind i Landet, og den unge Prins fik bl. a. Lejlighed til at hilse paa Bernadotte, da denne, kommende fra Odense, havde Foretræde hos Frederik VI; kort forud var Christian VII død i Rendsborg. Som bekendt nølede Franskmændene med at forcere Landgangen ved at gaa over Isen, og hele Planen maatte opgives, saa at Prinsen forgæves havde rustet sig personligt til den forestaaende Kampagne ved at anskaffe sig Pelsværk og Kort over det sydlige Sverrig.

I Norge hengik Aaret 1808 med Rustninger, endskønt Prins Christian August af Augustenborg havde haft flere ærefulde Fægtninger. I Sommeren 1808 gjorde Spanierne Oprør, en ulykkelig Begivenhed, der drog større Følger med sig. Paa denne Tid fik Prinsen Koldfeber og flyttede paa Kongens Opfordring til Fredensborg, men var om Efteraaret saa vel, at han i København kunde overvære Prins Frederiks (Fr. VII) Daab. De alvorlige Tider tilskyndede Prin-

sen til at studere Krigsvidenskab og Historie, hvad der førte til det Resultat, at han i Januar 1809 i sit 24. Aar udnævntes til Major i Generalstaben, hvis Chef dengang var General Wegener.

Prinsen omtaler paa dette Sted i sine Erindringer de Tildragelser, som vedrører Frederik VI's Forhold til den svenske Regering samt de dermed følgende Underhandlinger angaaende Prins Christian August af Augustenborgs Valg til Tronfølger, endvidere dennes tidlige Død og hvorledes hans Broder Hertugen af Augustenborg blev forhindret i at modtage Valget og næsten blev holdt som Fange paa Als.

VI

Aaret 1809 bragte nye Storme over Europa, men lettede paa den anden Side Danmark for det trykkende Besøg af de franske Tropper under Marschal Bernadotte, som til ingen Nytte havde ligget her i Landet. Paa Grund af Begivenhederne i Tyskland sendtes i April Tropper til Slesvig under General Ewalds Kommando, og hertil sluttede Prins Vilhelm sig. Efter Ankomsten den 2. April fik Prinsen Logi i det Müllerske Hus i Friedrichsberg samt en venlig Modtagelse hos den kommanderende General, Statholderen Landgrev Carl af Hessen. Med General Ewald foretog han Rekognosceringsrejser over Frederiksstad og Tønningen omtrent paa samme Tid,

som den preussiske Major Schill vovede sit dristige Koup i Ryggen paa Franskmændene, saa at General Ewald paa Grund af Forbundet med Frankrig blev beordret til i Mecklenborg at forene sig med den hollandske General Gratien, og efter Indbydelse af Ewald stødte Prinsen til i Rostock. Den 29. Maj gjorde Prinsen Gratiens Bekendtskab, men fandt ham usympatisk. Efter 3 Dages Forløb blev Schills Korps slaaet, og han selv faldt, hvorefter Ewalds Korps den 2. Juni fik Ordre til at tiltræde Hjemmarschen. I en kgl. Armebefaling af 16. Juni rostes Korpsets Optræden, og Prinsen modtog kort efter Ridderkorset samt den hollandske Union-Ordens Ridderkors og Kommandørkorset af Æreslegionen.

Fra denne Periode omtaler Prinsen et kort Besøg hos Grev Moltke paa Godset Wolde i Mecklenborg, hvor han fandt en venlig Modtagelse, samt nogle raske Kantonnementsdage i Oldesloe, hvorfra han atter vendte tilbage til Standkvarteret i Slesvig. En hyppig Gæst var han hos Landgreven paa Louisenlund, hvor han traf Kongen og Dronningen, der indtil Oktober 1809 opholdt sig i Kiel. Hans Tilbøjelighed for Prinsesse Louise førte til, at Forlovelsen kom i Stand den 27. November 1809; to Dage senere rejste han til København, hvor Kongeparret modtog ham med megen Kærlighed. I December vendte han tilbage til Gottorp, hvor Brylluppet fejredes i al Stilhed den 26. Januar 1810; Vielsen forrettedes af Ge-

neralsuperintendent Adler, der senere døbte alle hans 10 Børn. Kongen overrakte ham gennem Bruden Kommandørkorset af Dannebroge.

VII

Prinsesse Louise Caroline af Hessen var født den 28. September 1789 som yngste Datter af Landgreve Carl af Hessen. Denne, som var født den 19. December 1744, var allerede i sit tolvte Aar kommen til Danmark, hvor han siden forblev og opnaaede de højeste Stillinger. Lige efter Christian VII's Tronbestigelse ægtede han dennes yngste Søster Prinsesse Louise; i 1796 blev han Statholder i Slesvig og Holsten og tog Bolig paa Louisenlund. Et nyt Baand knyttedes mellem Landgreven og det danske Kongehus, da Kronprins Frederik 1790 ægtede hans ældste Datter Marie Sophie Frederike. Ved sit ovenomtalte Giftermaal blev Prins Vilhelm altsaa Svoger til Kong Frederik VI.

VIII

Prinsessen vandt sin Mands fulde Kærlighed og alles Hengivenhed, der kom i Berøring med hende, ved sit naturlige Væsen. Af hendes langt senere nedskrevne Erindringer erfarer man, at hun i den første Del af sin Barndom blev forkælet, dels af Moderen, dels af Frk. Schönfeldt, hvilken sidste gjorde hende

led og ked af hendes fyrstelige Fødsel. Først i 1800 gennem Frk. Lindloffs sunde Metode udviklede hun sig saavel paa Legeme som paa Sjæl. En meget intim Ungdomsveninde havde hun i den jævnaldrende Grevinde Julchen Lynar, som Døden bortrev i 1810, og hun bibeholdt en rørende Kærlighed til den afdødes eneste Barn og Datter. Ungdommen hengled let og sorgfrit. I 1805 den 8. Maj konfirmeredes hun af Generalsuperintendent Adler. Den paafølgende Sommer var hendes Onkel Landgrev Frederik med sin Søn Prins Vilhelm i Besøg paa Louisenlund.

I 1806 skal det — ifølge samme nedskrevne Erindringer — være gaaet livligt til i Slesvig, efter at mange fyrstelige Personer særlig efter Slaget ved Jena vare flygtede herop. I 1808 rejste Prinsessen til Kiel med sine Forældre for at overvære Frederik VI's Datter Vilhelmines Daab; hun omtaler ogsaa et Sammentræf med Bernadotte og berører den under denne Periode henhørende dansk-franske Alliance.

I Foraaret 1809 kom — ifølge hendes Erindringer — den unge Prins af Holsten-Beck tillige med General Ewald jævnlig som Gæst til Slesvig, indtil de i Maj droge til Stralsund; siden fortsattes Besøgene paa Louisenlund, og Talen om en mulig Forlovelse kom allerede i Gang, skønt Prinsessen ikke turde haabe derpaa. Den 16. November tog den landgrevelige Familie til Gottorp, og kort efter skulde Prinsen af Holsten-Beck rejse til København. Den 27. No-

vember om Formiddagen henvendte Prinsen sig til Landgreven om Prinsessens Haand, og da han havde vundet saa stort Indpas i hendes Hjem, vare alle glade over den endelige Løsning. Den 29. November rejste Prinsen til København og kom først den 17. December tilbage til Gottorp, hvor Deklarationen fandt Sted den 19. December. — Forlovelsestiden hengled for begge paa en behagelig Maade, og allerede den 26. Januar 1810 fandt som sagt Brylluppet Sted.

Vinteren tilbragte det unge Par paa Gottorp i al Stilhed, og den paafølgende Sommer gjorde de fra Louisenlund den første Rejse til Kiel, hvor de traf sammen med Prinsens Forældre. Prinsen havde da i 6 Aar ikke set sin Moder, ej heller sin Fader, saa at Gensynet blev meget hjerteligt. I et Par Maaneder forbleve de sammen paa Louisenlund. I Efteraaret den 23. Oktober 1810 fødte Prinsessen en Datter, som ved Daaben fik Navnet MARIE Louise Frederike. Kort efter aflagde Sverrigs Kronprins Bernadotte et længere Besøg paa Gottorp, hvortil hans Hustru senere indtraf.

IX

Prinsen omtaler dernæst de Forstyrrelser, som Gustaf IV Adolf efter sin Afsættelse foraarsagede i Tønningen, og hvorledes han selv sendtes til ham fra Kongen for at formaa ham til at rejse til Tyskland. Denne Rejse foretog Prinsen fra Louisenlund

den 28. Juli 1811 og indsendte en nøjagtig Rapport til Frederik VI angaaende Gustaf IV's Opfattelse af Begivenhederne og Ønske om at forblive i Landet som dansk Undersaat, samt en detailleret Fremstilling af dennes Liv og Personlighed, endelig en Bøn til Frederik VI om at støtte hans Skilsmisse.

X

Den 9. Oktober 1811 fik Prinsessen atter en Datter, ved Daaben kaldet Frederike Caroline Juliane. Den 15. Januar 1812 gjorde Kongen Prinsen til Storkors af Dannebroge, den 19. April til Dannebrogsmand og den 19. December til Elefant-Ridder.

Aaret 1812 med de store europæiske Begivenheder og med de franske Armeers Indfald i Rusland forøgede de Vanskeligheder, i hvilke Danmark siden 1807 havde befundet sig. Ifølge en den 7. Marts 1812 afsluttet Konvention med Frankrig oprettedes en mobil Division i Holsten under General Ewald, hvortil Prinsen kommanderedes som Stabschef. Det var første Gang, Ægteparret var adskilt, og Prinsessen tog sig det saa nær, at han i 1813 for hendes Skyld søgte sin Afsked fra Divisionen og vendte tilbage til Louisenlund.

I Januar 1813 naaede de stadigt daarligere Efterretninger om Franskmændenes Nederlag i Rusland til København og virkede her lige saa forbitrende

mod Frankrig som i Tyskland, hvor allerede flere havde begyndt paa aabenlys Opstand. Men Situationen var vanskeligere for os at klare som allieret, hvorfor Kongen søgte Neutralitet og erklærede sig villig til at slutte Fred med England. Han undlod dog at underrette General Ewald om sine nye Planer, hvorfor denne støttede den franske Kommandant Carra St. Cyr under Urolighederne i Hamborg den 24. Februar og først herefter fik Kongens Ordre dateret 23. Februar. General Ewald søgte at retfærdiggøre sig og endte med at trække sig tilbage paa Grund af Svagelighed, overgivende Kommandoen til General Wegener.

Russerne rykkede stadig sejrende frem, og da de fra Berlin havde sikret sig den højre Elb-Bred, sendtes Prins Vilhelm, som den 26. Februar var udnævnt til Oberstløjtnant i Rytteriet, til Bergedorf til Oberstløjtnant Benkendorf. Han førtes derfra til Russerchefen Oberst Tettenborn for om muligt at naa til en venlig Forstaaelse, hvad der ogsaa opnaaedes ved Imødekommenhed fra begge Sider. Den 18. Marts holdt Tettenborn Indtog i Hamborg med sine Kosakker og modtoges med Begejstring af Befolkningen. Underhandlingerne fortsattes, idet Kongen, holdende paa sin Neutralitet, søgte en gunstig Lejlighed til at komme med i den store Koalition mod Frankrig for om muligt herigennem at kunne opnaa visse Fordele; han var personlig vis paa et gunstigt Udfald,

og den mobile Division havde allerede sluttet Fællesskab med Russerne mod Franskmændene, da Alt strandede paa de strenge Betingelser, England satte, nemlig Afstaaelsen af Norge. Frederik VI blev saa af Forholdene tvungen til at forny Alliancen med Frankrig, der, om end Lykken en kort Tid tilsmilede de franske Vaaben, dog bragte Danmark ind i en fuldstændig isoleret Stilling med alle Stormagter og nærmeste Naboer som Fjender. Situationen blev ikke bedre ved, at General Haffner vægrede sig ved at oversende den franske Marschal et Brev, skrevet af General Wegener i Henhold til den af Kongen signerede Ordre, hvorfor begge foreløbig fjernedes. Da Prinsen skulde have været Brevbringeren, blev han ogsaa blandet ind i Sagen, men ved Kongens Imødekommenhed led han ikke direkte noget ved den almindelige Misstemning; han ansøgte dog om at forflyttes fra de vanskelige Forhold ved Mobil-Divisionen og ansattes ved sin Svigerfaders Stab som Chef for denne. Disse Modgangsdage toge svært paa den 28aarige Prins, og det mærkelige var, at han aldrig har omtalt disse Tildragelser overfor sine Børn.

XI

Nogle Maaneder efter Prinsens Tilbagekomst til Louisenlund fødte Prinsessen sin første Søn den 30.

September 1813, ved Daaben kaldet Carl, til stor Glæde for hele Familien.

I Slutningen af November vare de forenede Svenskere og Russere allerede i Nærheden af Rendsborg. Prinsen havde nogle Rekognosceringsture at udføre, men ellers intet under Vaabenstilstanden, der blev forlænget til den 5. Januar.

Den 4. Januar 1814 indskibede Prinsen sig for i Middelfart at støde til Kongen, som her imidlertid havde samlet Tropperne. Prinsessen efterlodes hos sin Moder paa Gottorp, hvor Kosakkerne allerede den 5. om Natten indfandt sig for at undersøge de i Slottet værende Magasiner, uden at de forulempede nogen af Beboerne. Den 26. Januar genforenedes det prinselige Par, og dermed var den sørgelige Tid til Ende.

Af Krigsbegivenhedernes Gang skal blot anføres, at Landgreve Carls Søn, Frederik af Hessen, Prinsens Svoger, fik Overkommandoen over den danske Mobil-Division. Carl Johan, der særlig havde Tanken om at vinde Norge ved Kampe i Holsten, vendte sig mod Danmark. Prinsen af Hessen satte alt ind paa at komme til Rendsborg, hvilket ogsaa lykkedes ved den heldige Træfning ved Sehested den 10. December 1813. Prinsen af Holsten-Beck, der var attacheret sin Svigerfaders Stab, sendtes til Rendsborg for at lede Forsvaret af Byen og for at afvise Kosakpatrouiller. Vaabenstilstanden med Sverrig kom nu i Stand, men Rustningerne fortsattes desuagtet.

Den ovennævnte Situation, at Frederik VI samler Armeen paa Fyen, indtræder nu; efter Kongens Ønske indtraf Landgreven og Prinsen af Holsten-Beck paa Fyen og fulgte saa Kongen. De vare begge tilstede hos ham og bleve Vidner til Underskrivelsen af den sørgelige Fred i Kiel den 14. Januar 1814, hvorved Kongen afstod Norge til Sverrig, og ligeledes da han indtraadte i Koalitionen mod Frankrig og lovede at stille 10000 Mand til Disposition.

Prins Christians Optræden i Norge tvang Kongen til at mobilisere paa Fyen, i Jylland og i Hertugdømmerne for at kunne være forberedt paa et Angreb fra Sverrig, og i Spidsen for disse Tropper stilledes Prins Frederik af Hessen og under ham Prinsen af Holsten-Beck, der i den Anledning indfandt sig i Rendsborg, glad over igen at have faaet en aktiv Virksomhed, hvilket man særlig kan læse i hans private Breve til Landgreven. Om sine Rekognosceringsrejser under vore Troppers stadige Tilbagegang samt om de slet organiserede Forplejningsforhold udtaler Prinsen sig i Breve fra Rendsborg daterede i Juni og Juli 1814, hvoraf det fremgaar, hvor klar hans personlige Opfattelsesevne var.

I Norge havde Prins Christian tvungen af Omstændighederne nedlagt Norges Krone og derved bilagt Fjendtlighederne med Sverrig og Rusland. Den 12. August tiltraadte England Ratifikationen af Kieler-Freden. Den 26. August sluttedes Fred med Preussen,

og for endelig at opnaa det samme med Rusland rejste Frederik VI personlig den 5. September til Wien for ved Kongressen at tale sin egen Sag.

XII

Prinsen af Holsten-Beck tog imidlertid tilbage til Rendsborg og indtraf i Juli med sin Familie til Louisenlund, hvor han forblev, indtil han i September af Kongen fik Befaling til at rejse til Wien og undervejs søge at træffe sammen med Kejser Alexander for om mulig, ved Overrækkelse af en Haandskrivelse fra Frederik VI, at stemme ham mildere inden hans Ankomst til Wien; derefter skulde Prinsen slutte sig til Kongens Følge under dennes Ophold i Wien. Den Tillid, som Frederik VI herved viste Prinsen, glædede ham i høj Grad, og fra denne Periode findes der meget udførlige Optegnelser vedrørende saavel Forhandlingernes Gang som de Personligheder, han fik Lejlighed til at træffe sammen med.

Efter en tung Afsked fra sin Familie rejste Prinsen, saaledes at han den 8. September var i Berlin og fortsatte over Dresden og Prag til Brünn, hvor han ankom den 16. September. Kejser Alexander kom først den 23. September; uagtet den almindelige Konfusion opnaaede Prinsen dog Foretræde hos Kejseren, overbragte ham personlig Kongens Brev samt fik udtalt sig for ham, saa at han mente at

HERTUG VILHELM AF GLYKSBORG

EFTER ET SAMTIDIGT LITOGRAFI

have opnaaet, at Kejseren var bleven gunstigt stemt. Derefter fortsatte Prinsen sin Rejse til Wien.

Af hans Breve herfra mærkes, at han nærer Sympati for Kejser Frants, medens han med synlig Uvilje omtaler Kejser Alexander; man hører, hvorledes Frederik VI viser ham den Ære altid at have ham hos sig, og han roser i høj Grad Kongens Optræden, uden hvilken Danmarks Tilstedeværelse neppe var bleven respekteret. De følgende Breve udtale afvekslende Haab og Skuffelse under det politiske Virvar ved Kongressen.

Den 23. Oktober fødte Prinsessen sin anden Søn, Frederik, hvilken Efterretning glædede Hertugen meget og, som man mærker, knyttede hans Tanker og Længsler mere til og efter Gottorp.

Som Bevis paa, hvorledes man bedømte de forskellige fyrstelige Personligheder, anførte han: Kongen af Danmark tænker for alle; Kejseren af Rusland elsker for alle; Kongen af Preussen tier for alle; Kongen af Bayern taler for alle; Kongen af Würtemberg spiser for alle. Brevet af 18. November indeholder den lykkelige Efterretning om Fredsunderskrifterne den 16. November mellem Danmark og Rusland. Brevet af 25. November omhandler, hvorledes Diskussionen om Landenes Fordeling føres, og hvorledes Forholdet mellem Fyrsterne bliver mere spændt. Under 13. December ses Udsigterne til Afslutning paa Kongressen endnu temmelig fjerntlig-

gende, men Prinsen haaber dog paa i Januar at kunne være hjemme.

Brevene af 9. og 23. Januar 1815 omhandle de fortsatte Forhandlinger, og under den 20. Februar hedder det, at Udsigterne for Afslutningen endnu ikke ere til at overse. Imidlertid gav Kongen Prinsen Tilladelse til at rejse til Italien, men 3 Uger efter havde Napoleon forladt Elba, og da han erfarede denne Nyhed, vendte han straks tilbage til Kongen i Wien. Den 16. April meddeler han Landgreven, at Kongen paa Officerskorpset i Rendsborgs Bøn har udnævnt ham til Oberst og Chef for det oldenborgske Regiment. Den 13. Maj underretter Prinsen Landgreven om, at Kongen har besluttet at forlade Wien. Den 23. Maj gensaa han endelig sin Familie i Louisenlund, og den 24. Maj kom Kongen til Gottorp, hvorfra han efter en begejstret Modtagelse den 26. Maj rejste til København.

Napoleons Tilsynekomst afbrød enhver Uenighed paa Kongressen, og den 13. Maj lovede samtlige Fyrster hinanden at staa fast mod Napoleon, og Frederik VI gik ind paa at slutte sig med 15000 Mand til de Allierede. Den 19. Juni udstedtes en Parolbefaling, ifølge hvilken Prinsen af Hessen fik Overkommandoen over dette Korps for i Nederlandene at støde til Wellingtons engelske Hær. Korpset kom kun til Bremen, da Waterloo-Slaget havde gjort Ende paa Krigen, og vendte i November tilbage til Holsten.

Det oldenborgske Regiment, hvis Chef Prinsen af Holsten-Beck var, var ogsaa tildelt dette Korps, saaledes at Opholdet for Prinsen paa Louisenlund kun blev af meget kort Varighed, da han allerede i Juli forlod Rendsborg. Den 21. August mødtes Prinsen og Prinsessen i Bremen, hvortil Prinsen begav sig fra sit Kvarter. Prinsessen beklagede kun, om end det havde været en Slags Feltliv, at Besøget havde varet saa kort, 4—5 Dage. Imidlertid blev Freden endelig sluttet den 20. November 1815, og da det oldenborgske Regiment ikke skulde deltage i den lange Okkupation i 5 Aar, marscherede det hjem; og Prinsen indtraf efter 14 Maaneders Fraværelse, fraregnet den Maanedstid efter Wienerrejsen, i Slutningen af November atter til den huslige Arne paa Gottorp.

XIII

Forandringer i Prinsens vanlige Liv bragte Regimentchefs-Posten ikke; om Sommeren beboedes stadig Louisenlund og om Vinteren Gottorp; i Rendsborg havde Prinsen en Lejlighed, hvor han højt regnet kun forblev 2 Dage om Ugen for at besørge Tjenestesager, saaledes at han for det meste var hjemme, fraregnet Efteraarsmanøvrerne.

Den 5. Januar 1816 fik Prinsen paa Gottorp pludselig Underretning om, at hans Fader var meget syg, ramt af et Slagtilfælde, og rejste derfor til ham i

Wellingsbüttel. Om end Hertugen endnu levede nogle Maaneder, var han dog svækket saavel aandeligt som legemligt og døde under et nyt Slagtilfælde den 24. Marts. Da Faderens Papirer ved tilstødte ulykkelige Omstændigheder forefandtes i den største Uorden, havde den nye Hertug en meget vanskelig Tid, inden Forholdene ved Arven og Betaling af Kreditorerne kom i Orden. Sin Moder støttede han i disse tunge Aar som en kærlig Søn og fik hende endelig til at flytte til det i Nærheden af Gottorp liggende, siden forsvundne Bjelkeske Palais, hvor hun forblev til sin Død. — Den 10. April 1816 fødte Hertuginden paa Gottorp sin 3. Søn, ved Daaben kaldet VILHELM.

I 1817 gæstede Kongen og Dronningen Louisenlund under deres Rejse til Slesvig, og fra den Tid stammer det Billede, der forestiller en Karruselridning, hvori saavel Kongen som Hertugen deltog. Hertuginden var en kærlig og opofrende Moder, og særlig laa Børnenes Religionsundervisning hende paa Hjerte, hvorfor hun personlig gennemgik Begyndelsesgrundene heri med dem alle.

I 1818 blev Hertugen udnævnt til Generalmajor, en Charge, han beholdt til sin Død. Den 8. April fødte Hertuginden igen en Søn, kaldet CHRISTIAN, hvem Prins Christian, senere Christian VIII, holdt over Daaben. — I Sommerens Løb besøgte Kongen og Dronningen atter Louisenlund, og i Juli rejste Hertugen til Paris for hos sin Svoger Prins Frederik

af Hessen at tilse vore Tropper, der laa der, saavelsom de fremmede Magters Okkupationsarmeer. Den 20. August ankom han og beretter i sit første Brev om sit Besøg hos Louis XVIII, og i de efterfølgende omtaler han Ludvigsdagen og de hermed følgende Fester i Versailles, som han bivaanede, samt alt hvad der har vakt hans Opmærksomhed. Den 8. September rejste han til Lewarde for at overvære Manøvrerne mellem de danske, engelske, hannoveranske og sachsiske Tropper. Den 11. overværede han Russernes Manøvrer ved Maubeuge, og den 12. tiltraadte han Hjemrejsen over Cassel; fra Frankfurt besøgte han Kurfyrsten af Hessen i Wilhelmsbad, hvor han traf sin Svigerfader, og den 27. September ankom han til Louisenlund efter at have mødt sin Hustru samme Formiddag i Rendsborg.

I Sommeren 1819 ledsagede Hertugen sin Svigerfader til Cassel; paa en Afstikker til Ems traf han Prins Christian og Prinsesse Caroline Amalie, som opholdt sig der. Prinsessen skulde bruge en Druekur, og Prins Christian og Hertugen bleve enige om at benytte denne Tid til i Fællesskab at rejse til Schweiz. I Frankfurt traf de Landgreve Frederik med hans 3 Døtre, af hvilke den ældste Prinsesse Louise gjorde et godt Indtryk paa ham. Rejsen begyndte den 6. September, og Brevene til Hertuginden viser, hvor meget den interesserede ham og da særlig Opholdet i Genf; ligeledes omtaler han, hvorledes han har

søgt en Opdrager til sine Sønner, som han mener engang i Fremtiden at kunne bruge. I Oktober naaede han igen Cassel, hvor han skiltes fra Prins Christian for atter at besøge sin Svigerfader, og i Slutningen af Oktober indtraf han i sit Hjem.

XIV

I Sommeren 1820 foretog Hertugen og Hertuginden i Fællesskab en fornøjelig Udflugt fra Louisenlund til Bothkamp i Holsten, som en Hr. von Bülow ejede. Den 18. November fødte Hertuginden sin 3. Datter Louise, der særlig blev hende til Trøst, da de ældre Døtre senere forlode hende.

I Sommeren 1821 gjorde Enkehertuginden en Rejse til Schlesien, og Hertugen besluttede at gøre en forceret Rejse til Berlin for at overraske sin Moder; han skulde nemlig være tilbage i Anledning af en stedfindende Revue. I Slutningen af Juli rejste Hertugen paa nogle Uger til København, hvorfra der atter findes en Del Breve, som omhandle Besøg hos Kongen paa Frederiksberg og hos Prins Christian paa Sorgenfri samt en Del private Steder. Efter paa Hjemrejsen at have aflagt Besøg fra Nyborg paa Juelsberg samt paa Augustenborg ankommer han den 20. August til Louisenlund.

I Sommeren 1822 rejste Hertugen atter til København for at bivaane Manøvrerne og Revuen, og fra denne Rejse findes ogsaa dagboglignende Breve.

Manøvrerne holdtes som Regel saaledes, at Kongen førte det ene Parti og en af Prinserne det andet. Den 10. Oktober afsluttedes med en saakaldt Dyrehavemanøvre; derefter tilbragte Hertugen en 8 Dage paa Jagtture med Prins Christian og vendte saa i de første Dage af November hjem til Gottorp. Her var imidlertid Søsteren Prinsesse Frederike indtruffen, med hvem der tilbragtes en fornøjelig og behagelig Vinter særlig med Kaneture over Isen paa Slien til Louisenlund. Prinsessen forblev hos sin Moder med sine Døtre endnu den paafølgende Sommer.

XV

I det næstfølgende er indflettet nogle af Prinsesse Frederikes Optegnelser, af hvilke jeg kun vil anføre, at hun var født den 13. December 1780 i Stargardt i Pommern, hvor hendes Fader den Gang laa i Garnison. Hun rejste en Del med sine Forældre og traf i Schlesien Friherre von Richthofen, som hun ægtede i Februar 1800 og med hvem hun havde 7 Børn, af hvilke de tre døde som smaa. I Februar 1808 døde hendes Mand af Brystsyge. Efter at have rejst sig noget efter det Knæk, Sorgen havde foraarsaget, levede hun kun for sine Børn. Hun var meget religiøs og havde som Følge heraf haabet paa større Trøst i den katolske Kirke, som hun derfor i c. 20 Aar bekendte sig til, indtil hun atter gik over til den evangeliske Kirke, i hvis Skød hun den 19. Januar

1862 døde. Hun havde et ypperligt Helbred, men led meget ved, at saa mange af hendes Paarørende døde. Hun gik bort under et Anfald af la Grippe, omgiven af sine Kære. Hun ligger begraven paa Brødremenighedens Kirkegaard i Gnadenberg.

XVI

Vinteren 1823 forløb stille og rolig paa Gottorp.

Om Sommeren 1824 aflagde Kongen og Dronningen atter Besøg paa Louisenlund, og derpaa foretog Hertugen i Juli en længere Rejse i Udlandet for at overvære de preussiske Manøvrer i Schlesien; ved samme Lejlighed benyttede han Tiden til at besøge sin Søster. Den 19. Juli afrejste han hjemmefra og ankom til Berlin, hvor han traf sin gamle Ven Arnold, den tidligere Forstander for Ridderakademiet, der nu var 74 Aar gammel. Han gensaa med Glæde Akademiet med alle Minderne fra hans tidligere Ophold. Hele August og Halvdelen af September gik med militære Øvelser, og Hertugen udtaler i sine Breve Glæden over at træffe saa mange gamle Bekendte. Øvelserne havde tiltrukket en Del fyrstelige Gæster, som han fik Lejlighed til at gøre Bekendtskab med, men Hertugen mente dog, at der var for mange tilstede. Den 15. September vare Øvelserne til Ende, hvorefter han den 20. September overværede sin Nièces Bryllup med General Natzmer og sluttelig tilbragte nogle rolige Dage hos sin Søster paa Kohl-

höhe, forinden han den 8. Oktober tilfreds vendte hjem til Gottorp.

Her havde man med Længsel set hans Hjemkomst i Møde, da Hertuginden ventede sin Nedkomst, og den 14. Oktober forløstes hun endelig med sit 8. Barn og 5. Søn, som under Daabshandlingen blev baaren af Prinsesse Caroline Amalie og blev kaldt Julius efter sin Tante Julie af Hessen.

Vinteren 1824—25 forløb behagelig for dem alle, idet de modtog Besøg af forskellige Venner og Bekendte.

I Sommeren 1825 gentog Kongen og Dronningen deres Besøg paa Louisenlund (dette blev Dronningens sidste Besøg, om end hun levede til 1852). Da Slottet Glyksborg var blevet ledigt ved, at Hertuginden af Brunsvig-Bevern, Enke efter den sidste Hertug af Glyksborg, var død 1824, beredte Frederik VI Hertugen en ganske særlig Glæde, idet han overdrog sin Svoger dette Slot som kongeligt Len og med den Bestemmelse, at Slottet en Gang med Tiden skulde blive Hertugindens Enkesæde. Kongen viste Hertugen en personlig Anerkendelse ved at give eller overdrage ham et dansk Slot, saa at han kunde føre dettes Navn og føle sig mere hjemme i Danmark end ved at føre Navnet Beck efter et for lang Tid siden solgt Slot i Udlandet.

Kort efter Kongeparrets Afrejse besøgte de alle Glyksborg for at tage det i Besiddelse og bleve smukt

modtagne af Egnens Beboere, men Hertuginden blev alligevel vemodig stemt ved Tanken om først at skulle miste sin Gemal, inden denne henrivende Plet skulde blive hendes Enkesæde. — Den 5. December fødtes den 6. Søn og 9. Barn, kaldet HANS efter Hans den Yngre, Slottets Opfører.

XVII

I 1826 stillede Frederik VI Hertugen en Opgave, som viser, hvor stor Tillid Kongen nærede til sin Svoger, og som denne modtog, idet han selv følte Betydningen af og Vanskeligheden ved den, nemlig som Opdrager og Vejleder at skulle følge Prins Frederik Carl Christian, senere Kong Frederik VII, paa en Udenlandsrejse til Genf. Da Hertugen selv havde Sønner at opdrage, tillod Kongen ham, naar han i Genf havde sat Prinsens Uddannelse i Gang, at vende hjem for senere at rejse ned igen og tilse, om Alt gik efter Ønske. Sine Sønners Opdragelse overlod Hertugen til Landgrevens Adjutant Major Krohn, der særlig udmærkede sig ved sine grundige militære og matematiske Kundskaber.

I Maj 1826 rejste Hertugen til København for at bivaane Prins Frederiks Konfirmation, var en kort Tid atter paa Gottorp for senere at modtage Prins Frederik i Kiel og rejste saa med ham og hans Følge, bestaaende af Greve Rantzau-Breitenburg og Major Ewald, gennem Italien til Schweiz.

I Slutningen af September kom de til Genf, hvor Hertugen forblev til Midten af Oktober for, efter at have reguleret Prinsens Undervisning og ordnet dennes daglige Liv og Omgang samt overladt den videre Opsigt med Prinsen til Greven og Majoren, at tiltræde Hjemrejsen til Gottorp, hvor han indtraf den 24. Oktober til Glæde for sig og sine efter 5 Maaneders Fraværelse. Fraregnet en kortere Tid, Hertugen tilbragte i København for efter Kongens Ønske at afgive Beretning vedrørende Prins Frederik, tilbragte han hele Vinteren kun helliget sin Familie.

I April 1827 bleve hans ældste Døtre Marie og Frederike konfirmerede af Generalsuperintendent Adler, og om Sommeren aflagde Kongen atter sit vanlige Besøg paa Louisenlund. I Juli afrejste Hertugen efter Frederik VI's Ønske igen til Genf for at tilse Prins Frederiks Undervisning og Opdragelse. Undervejs aflagde han Besøg i Erfurt hos den preussiske General von Natzmer, i Weimar hos Storfyrstinde Maria Paulowna, i Friederichsruh hos sin Hustrus Kusine Hertuginden af Gotha, fra Frankfurt a. M. hos den gamle Landgreve Frederik af Hessen paa Rumpenheim. Den 6. August ankom han til Basel, hvor Prins Frederik og dennes Ledsagere vare rejste ham i Møde. Den 10. August naaede de Genf, men Hertugen foretrak denne Gang at bo for sig selv. I sine Breve til Hertuginden siger han om Prinsen, at denne i Ydre virkelig har vundet, og at han synes

mindre barnlig i sin Optræden end Aaret før; Prinsens Ledsagere roser han ubetinget for Varetagelsen af deres vanskelige Hverv.

En lille Tildragelse, som hændte Hertugen personligt, var et Sammentræf med hans gamle Gouvernante Fru Rousset, som han i 26 Aar ikke havde set, og det var til Glæde for dem begge; uagtet Fruen var 76, kunde hun dog erindre en Del Episoder.

Den 31. August tiltraadte Hertugen Hjemrejsen, ledsaget af Prinsen og de to Herrer til Lausanne, og indtraf i September til Louisenlund, hvorfra han straks maatte begive sig til København for at afgive Beretning til Kongen. Opholdet her blev længere end ventet, thi Kongen bad ham overvære Manøvrerne, og Dronningen bad ham endnu at forblive hendes Fødselsdag den 28. Oktober, og Prins Christian indbød ham til at deltage i Jagterne paa Jægerspris, saaledes at han først den 1. November kunde tiltræde Hjemrejsen.

Den 3. November indtraf Hertugen til Glyksborg, hvor han sammen med sin Hustru forblev den 4. over hos Enkehertuginden for den 5. at indtræffe i Gottorp, haabende paa at faa en hyggelig og fredelig Tid, som han saa længe havde længtes efter. Men et meget føleligt Slag forstyrrede snart Lykken, idet Enkehertuginden den 17. December i en Alder af 71 Aar døde af Vattersot i Brystet efter kun korte Lidelser. Hun blev bisat Juleaftens Dag i Sønder-

borg Slotskirkes Gravhvælving ved Siden af sin Gemal, dybt savnet af sin eneste Søn, der længe ikke kunde forvinde Tabet af sin Moders kærlige Hjerte.

Vinteren 1828 forløb i Stilhed paa Gottorp. Først paa Sommeren fik de Besøg af Prinsen af Hessen-Philippsthal, der var en god Ven af Hertugen, og senere af Enkehertuginden af Gotha, der forblev til Oktober. Kort herefter flyttedes for Vinteren, og noget senere ankom Prins Christian til Louisenlund, for der at modtage sin hjemvendende Søn Prins Frederik, der havde faaet en begejstret Modtagelse lige fra Altona. Hertugen havde ogsaa indfundet sig med sine ældste Sønner. Den 22. Oktober aflagdes et Besøg paa Gottorp hos Hertuginden, og den 23. Oktober rejste Prinsen med sin Fader til København. Den 1. November holdt Prins Frederik Bryllup med Prinsesse Vilhelmine, og hertil var Hertugen ogsaa indtruffen. Hertugen »har aldrig forudsagt nogen lykkelig Udgang af dette Ægteskab, og han har beklaget den unge Prinsesses Skæbne, for hvem han interesserede sig levende«. Hertugen rejste kort efter tilbage for at bivaane sin Svigerfaders 70-Aars Jubilæum som Militær.

Paa dette Tidspunkt traadte den Udsigt Hertugen for Øje at maatte skilles fra en af sine Døtre, idet han havde erfaret, at Kejseren af Brasilien havde sendt en Gesandt paa sine Vegne for at anmode om en af Hertugens Døtre. For ikke senere at bebrejde

sig noget fremstillede han Sagen klart for sine Døtre og fremhævede særlig Fordelene, men begge renoncerede, idet de skriftlig maatte opgive Bevæggrunden. Hertugen saavel som Hertuginden vare selvfølgelig glade over Udfaldet. — Den 22. December 1828 fødte Hertuginden sit tiende og sidste Barn, ved Daaben kaldet NICOLAUS; det havde nær kostet hende Livet.

I Juni 1829 besøgte Kongen Louisenlund ledsaget af sin ældste Datter Kronprinsesse Caroline og hendes Forlovede Prins Ferdinand (senere Arveprins, der døde i 1863). I Juli rejste Hertugparret ledsaget af deres Børn til Christiansfeld; herfra vendte Hertuginden og hendes Døtre tilbage, medens Hertugen og Sønnerne rejste over Vejle og Boller til Bygholm paa Besøg hos Kammerherre Thygeson og videre til Middelfart, hvorfra Sønnerne sendtes hjem under Ledsagelse af deres Lærer Forchhammer, medens Hertugen rejste til København og bivaanede Kronprinsessens Bryllup den 1. August. Opholdet blev ikke af lang Varighed, da Forholdene i den kongelige Familie vare saa lidt tiltalende efter Rivningerne mellem Prins Frederik og Prinsesse Vilhelmine, hvad Hertugen forresten havde forudset, og allerede i Midten af August indtraf han paa Louisenlund, for aldrig mere at gense København.

XVIII

Aaret 1830 (Hertugens sidste Leveaar) begyndte med den sørgelige Efterretning, at Prinsesse Caroline var bleven aldeles forbrændt, men hun kom sig dog fuldstændig, om end vansiret for Livet, saa at hun i Sommerens Løb sammen med Prins Ferdinand kunde rejse til Louisenlund og paa Hjemvejen aflægge et Par Dages Besøg paa Glyksborg. I Oktober drog Hertugen til Gottorp, og kort efter indtraadte her alvorlige Tider, som meget beskæftigede Hertugens Sind.

Den i dette Aar udbrydende belgiske Revolution, der endte med Kongeriget Belgiens Uafhængighed, truede den Gang med at sætte hele Europa i Brand, og endskønt Arnestedet laa fjernt borte, kunde Danmark ikke blive upaavirket af den. Frederik VI, der siden 1815 for Holstens og Lauenborgs Vedkommende var Medlem af det tyske Forbund, maatte finde sig i dettes Beslutninger, og som Følge af en Forbundsbeslutning af 14. December 1830 maatte han svare sit Kontingent til Forbunds-Armekorpset. Meget forstaaeligt var denne Sag særdeles pinlig for Kongen, men han vilde ikke vægre sig ved sine Forpligtelser som Forbunds-Medlem og overgav derfor Kommandoen over det danske Korps til Hertugen, til Beroligelse for sig selv, da denne var en paalidelig dansk Undersaat, og til Glæde for Hertugen. Men allerede

i Januar 1831 var enhver Udsigt for Tropperne til at komme afsted lukket.

I de sidste Maaneder af 1830 havde Hertugen med Interesse begyndt Anlægget af en Have paa Slotsholmen, men de ovennævnte Begivenheder gav ham andet at tænke paa. Under Planlæggelsen af sine personlige Forhold ved den nævnte Chefskommando havde han endog tænkt paa at medtage sin 17aarige Søn Prins Carl som Galopin (Melderytter). Hans Bortkommando gjorde særlig Indtryk paa Svigermoderen, Landgrevinden; hun fik Brystkrampe, da han underrettede hende derom, og omtrent samtidig var ogsaa Landgreven meget utilpas, saa at Hertugen, der havde tilbragt Nytaarsaften i Rendsborg, maatte vende tilbage om Morgenen den 1. Januar.

Den 3. Januar 1831 kom Underretningen om, at Marschen til Luxemburg var bleven opgivet, til Skuffelse for Hertugen og hans Søn, men til stor Glæde for Hertuginden. Desværre blev hun kort efter prøvet af en tung Sorg, idet Landgrevinden efter tiltagende Svaghed udaandede den 12. Januar Kl. 11 Aften; Sorgen mildnedes dog for hende ved den Deltagelse, Hertugen viste. Den 22. Januar fandt Bisættelsen Sted Kl. 7 om Morgenen i Slesvig Domkirke; Hertugen og hans 4 Sønner fulgte, hvorimod Landgreven var for gammel og svag til at være tilstede. Ved denne Lejlighed paadrog Hertugen sig en For-

HERTUGINDE LOUISE AF GLYKSBORG

EFTER ET SAMTIDIGT LITOGRAFI

kølelse, som han i Begyndelsen forsømte, men som fik de alvorligste Følger. Den 29. Januar fik Prins Carl Skarlagensfeber, som senere ogsaa angreb den yngste Prins Nicolaus, men hermed var det ikke Slut med Bekymringerne og Ængstelserne.

Den 3. Februar blev Hertugen sygere, og Tanken om hans nærforestaaende Død beskæftigede ham meget; herpaa tyder en denne Dag skreven Tilføjelse til hans Testamenter, daterede den 25., 30., 31. Januar 1830. Da han frygtede at være smittet af Skarlagensfeberen, lod han rede til sig i sit eget Værelse, og Hertuginden sov paa Sofaen ved Siden; paa Hertugens Ønske maatte hun dog opgive denne Plads og overlade hans Pleje til Familiens Veninde Frøken Moltke.

Den 7. Februar havde han til Hertuginden talt om sin Død og havde i kærlige Ord trøstet hende, sigende: »Du Stakkel, som har saa tungt et Kors at bære«. Den 8. Februar tog han den mest rørende og kærlige Afsked med hende, og fra nu af saa hun ham kun i bevidstløs Tilstand. De følgende Dage hengik mellem Frygt og Haab. Den 16. om Morgenen syntes han noget bedre efter en rolig Nat, men snart efter kom der heftige Krampeanfald; man anvendte Bade, dog — alle Midler var forgæves: den 17. Februar om Morgenen udaandede han i Hertugindens og 6 af sine Børns Nærværelse.

Med en beundringsværdig Ro og Hengivelse i sin

Skæbne kastede den unge Enkehertuginde alle sine Sorger i Vor Herres Haand, staaende ene tilbage med sine mange Børn. Den Afdødes Kiste hensattes i Gottorp Slotskirke, hvorfra den blev bisat i Slesvig Domkirke den 1. Marts under stor Deltagelse fra Kongehuset og Landet samt fra selve Byen. Generalsuperintendent Adler, der personlig havde været knyttet til Familien, holdt her og senere ved Graven en gribende Tale.

XIX

Fremtiden laa den unge Enke tungt paa Sinde; hun fortvivlede ikke, men byggede paa Gud, plejede sin gamle Fader og fandt Trøst i at opofre sig for sine Børns Ve og Vel. Med tungt Hjerte overværede hun den 30. Marts begge sine ældste Sønners Konfirmation paa Gottorp, og vanskelig faldt kort efter Afskeden for hende, da de sendtes til Rendsborg for at begynde deres militære Virksomhed paa Skolen; Hertug Carl blev Kaptajn ved det oldenborgske Regiment og Prins Frederik Ritmester ved Dragon-Livregimentet.

I Maj tog Enkehertuginden til Louisenlund, hvor hun, om end Alt forekom hende saa vemodigt, dog alligevel følte sig tilfreds. Sønnernes Opdragelse i Hjemmet forestod efter Frederik VI's Ønske Major Krohn. I Sommerens Løb aflagde Kongen et Besøg hos Enkehertuginden for personlig at udtale Deltagelse

og Sorg over at have mistet en god Ven. De to ældste Døtre fulgte for en kort Tid Kongen til København, men vendte snart tilbage til Louisenlund med Prinsen af Hessen-Philippsthal.

Under dette Ophold blev Prins Christians Fremtid afgjort. Prins Philippsthal var hans Formynder og støttede hans Ønske om at indtræde i Marinen; men i Efteraaret bestemte Kongen, at Prinsen skulde komme til København og stilles under Oberstløjtnant Lindes Opsigt. I Oktober rejste Prins Christian saa, ledsaget af sin Broder Vilhelm og Læreren Forchhammer, til København efter en tung Afsked paa Gottorp og fandt en faderlig Modtagelse saavel af Kongen som af Prins Philippsthal; men han led dog meget af Hjemve, særlig da de to ældste Brødre, der siden September ledsaget af Major Krohn havde overværet Manøvrerne i København, ansatte ved Kastelsjægerne, rejste hjem.

Vinteren 1831—32 forløb vemodigt for Enkehertuginden paa Gottorp, til samme Tid som hun havde den Glæde at have sine to ældste Sønner endnu tildels hos sig. Planen at sende dem til Genf for at uddannes satte Landgreven sig bestemt imod, saaledes at da hun i Maj ledsagede sin Fader til Louisenlund, maatte de henholdsvis rejse til Rendsborg og Itzehoe for at fortsætte deres militære Uddannelse. — I Løbet af Sommeren vare de to ældste Døtre ifølge Kongens Ønske i København i nogen Tid, lige-

som de tre ældste Sønner aflagde Besøg hos ham i Løbet af Efteraaret, hvorved det bestemtes, at Prins Vilhelm efter hans forestaaende Konfirmation skulde ansættes ved Artilleriet. Prinsen fik en dygtig Lærer i Løjtnant Haxthausen, der paa Gottorp i Vinteren 1832—33 gav ham Undervisning, hvorpaa han efter sin Konfirmation i April udnævntes til Kaptajn i Artilleriet og gennemgik Skolen i Rendsborg, boende hos sin ældste Broder. I Oktober 1833 kom han til København for længere Tid og tilbragte Vinteren 1835—36 paa Gottorp, gennemgaaende den derværende Kavalleriskole efter i 1835 at have taget en brillant Eksamen. Med Kongens Tilladelse forlod han saa Tjenesten for i Østrig i en lang Aarrække at erhverve sig et fremragende og udmærket Navn som Militær i Krig saavel som i Fred.

I 1833 var Kongen atter om Sommeren paa Louisenlund og blev her angreben af en svær Sygdom, som vakte alles Uro og Bekymring, idet han var Døden nær, men lykkeligvis kunde han den 2. August med sin yngste Datter Vilhelmine igen vende tilbage til København, ledsaget af Enkehertugindens to Døtre. Kort efter at Prinsesserne vare vendte hjem, aflagde Prins Ferdinand og Prinsesse Caroline et Besøg paa Louisenlund; disse overtalte Enkehertuginden til ledsaget af sin Datter Frederike at aflægge et Besøg i København, efter henved 40 Aars Forløb. Paa Grund af den ven-

lige Modtagelse, der blev hende til Del, havde hun megen Glæde af Besøget.

I Maj 1834 gentog Enkehertuginden Besøget i København og lod denne Gang sin Datter Frederike blive tilbage her for at være til Selskab for Prinsesse Vilhelmine efter dennes Skilsmisse fra Prins Frederik. Efter Prinsessens Hjemkomst gik Enkehertuginden en meget bekymret Tid i Møde, idet Hertugen af Anhalt-Bernburg kom paa Besøg, og Prinsessen mente, at det var Himmelens Bestemmelse, at hun skulde ægte denne, hvis Personlighed dog var saaledes, at Moderen ikke kunde anse Forbindelsen for ønskværdig. Meget imod saavel hendes som Landgrevens Ønske opnaaede Hertugen virkelig sin Hensigt, saaledes at Forlovelsen deklareredes paa Louisenlund og Brylluppet allerede stod den 30. Oktober paa Gottorp. Enkehertuginden skiltes med stor Smerte fra sin Datter, med bange Anelser om Fremtiden, men til sin store Glæde saa hun, at Prinsessen fuldt ud forstod at løse den vanskelige Opgave.

I Foraaret 1835 rejste Enkehertuginden atter til København ledsaget af sin yngste Datter Louise for at overvære sin Søn Christians Konfirmation, der holdtes i Kongens Palais paa Amalienborg (nu Christian IX's Palais) i Overværelse af Kongen og Dronningen. Ved sin Hjemkomst fik hun den Glæde at modtage Besøg af sin Datter første Gang efter dennes Giftermaal, men i Sommerens Løb havde hun det

Savn at maatte skilles fra sine to Døtre, idet den yngre efter nogen Kamp fik udvirket, at hendes ældre Søster Marie maatte ledsage hende til Ballenstedt. Uden at Enkehertuginden anede noget om det, blev Prinsesse Marie her forlovet med en Hr. von Lasperg, en tidligere Guvernør for og paa dette Tidspunkt Kavaller hos og Formynder for Hertugen af Anhalt-Bernburg. Enkehertuginden satte sig bestemt imod Partiet, da hun fandt, at han som Enkemand paa 40 Aar og med to Døtre aldeles ikke passede for hendes Datter, om end han af Karakter var en fortræffelig, begavet og elskværdig Mand.

I Foraaret 1836 kom saa begge de to Søstre til Gottorp og særlig Prinsesse Marie i en meget ophidset Tilstand efter al den Modstand, hun havde truffet paa, men personligt opnaaede hun heller ikke noget denne Gang hverken hos sin Moder eller hos Landgreven. Hertuginden af Anhalt-Bernburg rejste derpaa til København for hos Kongen at tale Søsterens Sag, men ogsaa hun maatte kort efter med uforrettet Sag vende tilbage til Gottorp, hvorfra hun rejste til Ballenstedt, efterladende sin Søster paa Louisenlund. Den 17. August døde imidlertid pludselig Landgreven uden nogen egentlig foregaaende Sygdom, efter kort i Forvejen tilsyneladende rask at have talt med sine Nærmeste. Kongen opgav nu sin Modstand paa Betingelse af, at Prinsessens Bryllup ikke maatte

finde Sted i Landet, og at hun ikke maatte vise sig i København.

Vinteren 1836—37 tilbragte Enkehertuginden paa Glyksborg, og Prinsessen forblev sammen der med sin Moder; den 1. April flyttede man til Louisenlund, hvortil Hertuginden af Anhalt-Bernburg ankom. Ledsaget af hende og Prins Frederik rejste saa Enkehertuginden til Prinsesse Maries Bryllup, der fandt Sted i al Stilhed den 19. Maj i et Hotel i Harburg, hvor hendes vordende Mand havde modtaget dem. Samme Aften rejste Parret bort, for efter en kort Bryllupsrejse at bosætte sig i Ballenstedt. Enkehertuginden optog hele sin Datters Selvraadighed med stor Kærlighed og følte senere Svigersønnens tidlige Død 1843 som et personligt Tab.

XX

Som omtalt var den gamle Landgreve Carl ikke egentlig syg, da han døde, men han var med Aarene bleven svagere, uagtet han til det sidste forestod alle de Forretninger, som Statholderpligten medførte. Efter hans Ønske forblev han 8 Dage urørt liggende i sin Seng, og hans Begravelse fandt først Sted fra Louisenlund den 30. August 1836, idet han hensattes i Slesvig Domkirke, fulgt med stor Deltagelse af Familien og Befolkningen.

Frederik VI udnævnte straks den Afdødes Søn

Frederik til Statholder, og allerede i Efteraaret flyttede han ind paa Gottorp, overladende Enkehertuginden efter Kongens Ønske de Værelser, hun altid havde beboet. Enkehertuginden tog sig sin Faders Død meget nær, da hendes Barndomshjem derved blev fuldstændig opløst. Hun trak sig tilbage til Louisenlund og Glyksborg, da hun ikke stadig vilde bo paa Gottorp. Kongen bestemte, at Oberst Krohn skulde forblive hos hende som en Slags Hofchef, samtidig med at han var Opdrager for Sønnerne; han var en begavet og forstandig Mand, men noget plump i sin Optræden, saaledes at han endog overfor Enkehertuginden viste sig vel dominerende, men desuagtet var hun elskværdig overfor ham. Sine Børn omfattede hun altid med Kærlighed.

Den 13. Oktober flyttede Enkehertuginden til Glyksborg, hvor hun efter nogle Dages Forløb fik det hyggeligt indrettet, men desuagtet faldt den første Vinter hende ikke rigtig behagelig, og hun imødesaa kun Foraarets Komme for at flytte bort. Disse Følelser fortog sig dog senere, ti i Tidens Løb kom hun til at holde meget af Glyksborg. Den 1. April 1837 drog hun trods det vinterlige Vejr til sit kære Louisenlund, og i Maj fejredes det omtalte Bryllup i Harburg. Hele Sommeren forløb i Stilhed, kun afbrudt af to Familiebegivenheder: først hendes ældste Søn Carls Forlovelse med Kong Frederik VI's Datter Prinsesse Vilhelmine, som i høj Grad glædede hende, og i

Oktober hendes yngste Datter Louises Konfirmation paa Gottorp.

I Foraaret 1838 aflagde Landgreve Frederik fra Gottorp et Besøg paa Glyksborg, og med ham og sin Datter Louise rejste Enkehertuginden til København for at bivaane sin Søn Carls Formæling den 19. Maj; først i Juli vendte hun tilbage til Louisenlund. I Oktober modtog hun Besøg af det unge Par, der var paa Hjemvejen fra deres Bryllupsrejse.

Vinteren 1838—39 blev atter tilbragt paa Glyksborg, og i Foraaret besluttede Enkehertuginden, der aldrig havde været andre Steder end i København, sammen med sin Datter Louise at besøge sine ældste Døtre i Ballenstedt, en Rejse, som bragte hende stor Glæde.

Efter sin Hjemkomst til Louisenlund fik hun Besøg af Kongen, i hvis Følge hendes Søn Prins Christian (Chr. IX) befandt sig. Kongen var den Gang vel allerede svag, men dog endnu saa rask, at han kunde afholde Revue i Rendsborg, ja lovede endog ved sin Afrejse snart at komme igen, et Løfte, han aldrig kom til at opfylde, da hans Død indtraf den 3. December. Enkehertuginden smertede dette Tab meget, thi Kongen havde altid vist sig særlig naadig og kærlig overfor hende og hendes Familie.

Aaret 1840 hengled i Stilhed under den almindelige Landesorg.

I Marts 1841 havde Enkehertuginden den Glæde,

at hendes anden Søn Prins Frederik meddelte hende sin Forlovelse med den 20aarige Prinsesse Adelheid, en Datter af Fyrsten af Schaumburg-Lippe. Formælingen stod allerede den 16. Oktober i Bückeburg, og det unge Par bosatte sig i Kiel, hvor Enkehertuginden kort efter indfandt sig, tilfreds med Indtrykket af sin unge Svigerdatter.

I Marts 1842 saa Enkehertuginden sin nye Svigerdatter med Mand hos sig paa Glyksborg til Sønnerne Julius' og Hans' Konfirmation den 13. Marts i den derværende Slotskirke. I Maj flyttede Enkehertuginden til Louisenlund, vemodig over snart at skulle skilles fra sine to nys konfirmerede Sønner, der efter i April at have været i København for at fremstille sig for Christian VIII skulde indtræde i preussisk Tjeneste. Den 26. Maj holdt hendes Søn Prins Christian Bryllup i København med Prinsesse Louise af Hessen, hvis Forældre var Enkehertugindens Fætter Landgreve Vilhelm af Hessen og Kong Christian VIII's Søster Charlotte. Den 4. Juni indtraf Prinsen med sin Brud for et Par Dage til Louisenlund. Den 7. Juni tog Enkehertuginden Afsked med sine to Sønner Julius og Hans og sad nu kun tilbage med Prinsesse Louise og Prins Nicolaus. For at søge lidt Adspredelse Rejste hun til København med sine to Børn paa Besøg hos sin Søster Enkedronning Marie, hvem hun ikke havde set siden Frederik VI's Død, og Opholdet blev dem gensidig til Trøst og Opmuntring.

I Foraaret 1843 opholdt Enkehertuginden sig med sine Børn paa Ballenstedt hos sin Datter Hertuginden og traf her sin eneste Svigerinde, Prinsesse Frederike af Holsten-Beck, hvem hun ikke havde set i en lang Aarrække, og som hun satte megen Pris paa. En Sorgens Tid gennemgik Enkehertuginden her, idet hendes Datter Maries Mand kort i Forvejen var afgaaet ved Døden paa Grund af Tæring. I Løbet af Sommeren gæstede hendes Søn Prins Christian med Gemalinde atter Louisenlund, idet de medbragte deres den 3. Juni fødte Søn Prins Frederik (Fr. VIII). Enkehertuginden havde her den Glæde at kunne lægge ham i den samme Vugge, som hendes 10 Børn havde ligget i; han blev den af alle hendes 11 Børnebørn, som hun nærede mest Kærlighed til.

Aaret 1844 hengled i Stilhed og Hygge paa Glyksborg, idet Enkehertuginden var mest optaget af sin Søn Nicolaus' Opdragelse.

I Foraaret 1845 blev Prinsen konfirmeret og samtidig udnævnt til Kaptajn, hvorpaa han rejste til København for sin militære Uddannelses Skyld. Prinsesse Louise forblev nu .alene tilbage hos Moderen og blev en Støtte og Hjælp for hende lige til Enkehertugindens Død.

XXI

Aarene 1845—46—47 levede Enkehertuginden et stille Liv, dels paa Glyksborg og dels paa Louisen-

lund. Hendes Datter Louise blev hendes kæreste Omgang, og med hende foretog hun sine daglige Spadsereture, idet hun betragtede hende som en Veninde og talte med hende om Alt, hvad der laa hende paa Hjertet. Aarlig besøgte hun Ballenstedt og modtog selv paa Louisenlund sine Børn samt en intimere Vennekreds.

I Slutningen af Marts 1848 forlod Enkehertuginden Glyksborg, som hun efter i 12 Aar at have beboet aldrig mere gensaa. En stor Del af Sommeren tilbragte hun i Hamborg med sin Svigerdatter Vilhelmine, men Opholdet her i Nærheden af næsten hele den Augustenborgske Familie, som alle boede med hende i det samme Hotel, tiltalte hende saa lidt paa Grund af deres idelige politiske Diskussioner, at hun tilbragte den resterende Del af Sommeren hos sin Søster, Abbedissen i Itzehoe, og senere hos sin Datter i Ballenstedt. Herfra gjorde hun om Efteraaret et kort Besøg hos sin ældste Datter Marie, der i Oktober 1846 havde giftet sig for anden Gang med en Greve Hohenthal-Königsbrück, paa dennes Herresæde nærved Dresden.

Vinteren 1848—49 tilbragte Enkehertuginden hos sin Søster i Itzehoe i al Stilhed. Sommeren tilbragte hun atter dels hos sine Døtre og dels hos sin ældste Søn Carl og sin Svigerdatter Vilhelmine i Dresden og i Wachwitz, hvor disse sidste boede efter i Efteraaret 1848 at have forladt Hertugdømmerne. Uagtet

Enkehertuginden altid var en kærkommen Gæst hos sine Børn, længtes hun dog meget efter at komme til sin hjemlige Arne, men der hengik Aar, inden hun grundede et nyt Hjem, og det blev paa Grund af de urolige Forhold i Hertugdømmerne o. s. v. i Udlandet.

Under dette omflakkende Liv traf et for hendes fine og kærlige Moderhjerte haardt Slag hende, da hun fik Underretning om, at hendes Kæledægge Nicolaus laa syg i Berlin, lidende af Halssmerter. Den 3. August indtraf Enkehertuginden til Berlin og fandt sin Søn bedre, end hun havde ventet. Den 5. August tog han ved en Fejltagelse en urigtig Medicin, der indeholdt Gift, og Følgen var, at han var Døden nær. Den 7. August kom hans Søskende Frederik og Louise, og Faren mentes da at være overstaaet, saaledes at de Dagen derpaa fortsatte deres Rejse til Ostende. Den 11. August var Prinsen første Gang oppe. Den 13. fik han pludselig Blodspytning, som dog tog af de paafølgende Dage. Den 17. August mellem 11 og 12 Aften blev Enkehertuginden vækket, og da hun ilede ind til ham, slog en stærk Moskuslugt hende i Møde, og han selv laa stille hen med aabne Øjne. Moderen blev siddende ved hans Seng til Kl. 6 om Morgenen og lyttede til hans Ord, indtil han stille hensov uden foregaaende Dødskamp.

Prinsen skulde først have været i russisk Tjeneste, en Bestemmelse, som allerede var truffet ved hans Daab, idet Kejser Nicolaus var hans Gudfader.

Med 13-Aars Alderen skulde han sendes til Rusland, og med Angst saa Enkehertuginden dette Øjeblik i Møde. Allerede i 1841 skulde han ledsage sin ældste Broder Carl til St. Petersborg for at forestilles for Kejseren og derpaa for en Tid vende tilbage til Danmark igen. Christian VIII vilde imidlertid ikke have dette, men ønskede, at han med det samme skulde forblive i St. Petersborg. Endelig besluttedes, at Rejsen skulde opsættes og Kongen først skrive til Gesandten Blome for at indhente Oplysninger om, hvorledes Alt der bedst maatte indrettes for den unge Prins. Grev Blome fraraadede meget at sende ham til St. Petersborg, og til Enkehertugindens Glæde opgaves hele denne Plan; han blev hjemme hos hende, indtil han efter sin Konfirmation udnævntes til Kaptajn à la suite og flyttede til København. Senere, kort før sin Død, kom han i preussisk Tjeneste og stod ved 2. Dragon-regiment, som laa i Posen. En herfra tilstaaet Orlov vilde han benytte til at besøge sin Moder og havde lagt Rejsen over Berlin for at konsulere den bekendte Professor Langenbeck, da den før omtalte sørgelige Afslutning fandt Sted.

Enkehertuginden bar atter her Tabet med en rørende Frimodighed og rejste kort efter til Königsbrück for at finde Trøst og Ro hos sin Datter Marie, hos hvem hun i Wachwitz ved Dresden fejrede sin Fødselsdag den 28. September, allerede i en beundringsværdig fattet Stemning.

XXII

Vinteren 1849—50 efter denne sørgelige Tildragelse tilbragte Enkehertuginden hos sin Datter i Ballenstedt, hvor ligeledes en Del af Sommeren gik, idet hun af og til besøgte sine andre Børn samt sin Søster i Itzehoe.

Selve Ballenstedt tiltalte hende saa meget, at hun til sidst følte sig hjemme her, men for ikke altid at bo paa Slottet købte hun sig et lille Hus med Have, som hun den 12. August 1852 tog i Besiddelse og fik indrettet med Hygge. Prinsesse Louise boede her hos hende. Sommeren tilbragte Enkehertuginden paa Besøg hos sine Børn, og paa Louisenlund indtraf hun som Regel, naar om Sommeren Familien var samlet der.

I 1860 aflagde hun Besøg paa Bernstorff hos sin Søn Prins Christian, der faa Aar i Forvejen var designeret til Tronfølger. I Marts døde Enkehertugindens Søster Prinsesse Julie i Itzehoe, ikke uventet, da hun fra Januar blev svagere og svagere. Dette var atter en Hjertesorg for Enkehertuginden, og hertil kom Bekymringerne ved muligen at skulle skilles fra Prinsesse Louise, der var udset til at blive Abbedisse i Klosteret i Itzehoe; Samlivet kom dog ikke til at lide noget væsentligt derved, idet Enkehertuginden baade beholdt Datteren lange Tider hos sig og ligeledes ofte besøgte hende i Itzehoe.

I Foraaret 1862 besøgte hun sin Søn Julius i Düsseldorf, hvor denne garnisonerede som Major i et preussisk Husarregiment, og tilbragte her en saa behagelig Tid, at hun i 1863 atter gentog Besøget; ved denne Lejlighed lod hun sig male af Professor Sohn, et Billede, som hun skænkede Hertug Carl til dennes Sølvbryllup. Sommeren tilbragte hun som sædvanlig paa Louisenlund, hvor hun den 6. Oktober om Morgenen tog Afsked med sin Søn Prins Christian til Danmark, der med sin ældste Søn og de fleste af sine Brødre toge til Glyksborg for at fejre Frederik VII.s Fødselsdag. I November var hun atter i Ballenstedt og modtog her Efterretningen om Kongens Død og sin Søn Christian IX.s Tronbestigelse. Hun fulgte med Bekymring de Tider rige paa Modgang, som han maatte gennemgaa.

I Løbet af Sommeren 1864 var Enkehertuginden nogle Uger i Brüssel, hvor hun traf sin ældste Søn og dennes Hustru. I Oktober modtog hun for første og sidste Gang sin Sønnedatter Alexandra, der sammen med sin Mand Prinsen af Wales paa Rejse fra København til England aflagde Besøg i Ballenstedt. En anden Glæde havde hun i dette Aar, idet hendes Søn Julius, der havde taget sin Afsked fra den preussiske Tjeneste ved Krigens Udbrud, flyttede til hende og forblev hende til Støtte i hendes sidste Levetid.

1865 forløb paa vanlig Vis, og om Sommeren opholdt hun sig endnu i længere Tid paa Louisenlund.

ENKEHERTUGINDE LOUISE

EFTER ET FOTOGRAFI, SOM KONG CHRISTIAN IX HAVDE STAAENDE PAA SIT SKRIVEBORD

I Sommeren 1866, hendes sidste Leveaar, nærede hun stor Bekymring for sin Søn Vilhelm, der i østrigsk Tjeneste deltog i den østrigsk-preussiske Krig. Enkehertuginden tilbragte Størstedelen af Sommeren hos sin Søn Frederik paa Grünholz og var derefter om Efteraaret hos sin Datter Louise i Itzehoe, hvorfra hun uventet aflagde et Par Timers Besøg paa Louisenlund, og ingen tænkte da, at det blev det sidste. Den 10. November var hun atter i Ballenstedt. I disse Dage stod netop hendes Sønnedatter Dagmars Bryllup i St. Petersborg, og hun erfarede telegrafisk, at hun ved Kronprins Frederik vilde modtage Katharine-Ordenen. Kronprinsens Besøg kort efter glædede hende øjensynligt. Ved Juletid kom hendes anden Søn Frederik med Familie til Ballenstedt for der at tilbringe Vinteren, uden at ane den store Sorg, der forestod.

Hendes Sønnedatter Alexandras Sygdom i London efter Fødselen af en Datter i Februar foruroligede hende meget, og med deltagende Ytringer herom slutter hendes Optegnelser den 3. Marts 1867, kun 10 Dage før hendes Død.

Paa Grund af en Forkølelse maatte hun holde Sengen et Par Dage, men var snart fuldstændig vel igen. Onsdagen den 13. Marts om Morgenen afsendte hun en telegrafisk Forespørgsel til Prinsen af Wales. Efter Lægens Raad afholdt hun sig fra det Familietaffel, der som altid fejredes om Onsdagen. Efter

Bordet havde hendes Børn og Familie siddet sammen med hende, og tilsyneladende rask havde hun givet Oplysninger til noget, Prins Julius forelæste om Dronning Marie. Men derefter rejste hun sig og gik ind i et tilstødende Værelse, hvor han lidt senere fandt hende siddende i en Sofa med et lidende Udtryk. Familien blev straks tilkaldt og et Bud sendt efter Lægen. Da Prinsesse Louise med nogle beroligende Ord spurgte til hendes Befindende og Tilstand, svarede Enkehertuginden med klar Stemme: »Nej, saa daarlig har jeg aldrig været før, nu dør jeg ganske sikkert, men jeg er rolig; Gud velsigne Eder alle!«

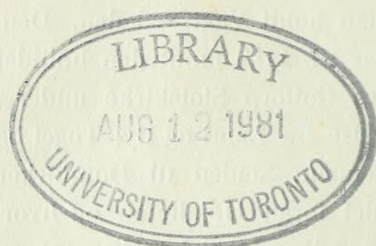
De Tilstedeværende bar den syge ind i Soveværelset og lagde hende paa Sengen, hvorefter Lægen endelig indfandt sig. Hun betragtede ham endnu venligt, men efter at have sagt: »Saaledes kommer altsaa Døden«, lukkede hun Øjnene og sov ind uden mindste Dødskamp eller Suk. Et Nerveslag havde i faa Minutter gjort Ende paa hendes velsignede Liv.

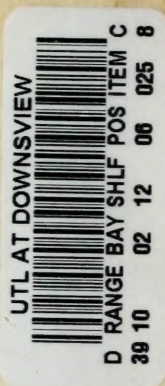
Smerte og Sorg opfyldte de Efterladtes Hjerter, og efter faa Dages Forløb vare alle den Afdødes Børn, Prinsesse Marie undtagen, forsamlede omkring den dyrebare Moders afsjælede Legeme. Hun laa i den venlige Sal i det kære Hus i Ballenstedt paa Sofaen omgiven af Blomster, som i den tryggeste og roligste Søvn.

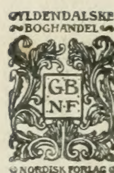
Mandag den 18. Marts blev Enkehertugindens

Kiste hensat i det til Ligkapel omdannede Havehus, og her forrettede Provst Scholz Jordpaakastelsen i Nærværelse af hendes Paarørende og Nærmeststaaende, der alle vare dybt grebne.

I Sommerens Løb blev Kisten flyttet, da den Hedengangne skulde bisættes i Slesvig Domkirke. Den 8. Juli om Aftenen blev Kisten modtaget i Slesvig af de derværende Autoriteter og hensat foran Alteret i den festlig oplyste Slotskirke, hvor Borgergarden om Natten holdt Vagt ved den. Den 9. Juli om Formiddagen Kl. $11^1/_2$ fandt den højtidelige Begravelse Sted fra Gottorp Slotskirke under en ualmindelig Deltagelse fra Land og By. Toget bevægede sig langsomt gennem Staden til Domkirken, hvor Kisten blev stillet foran Højalteret, og hvor Provst Scholz holdt en gribende Tale. Efter at en Koral var afsungen, blev Kisten baaren ind i Kapellet og hensat ved Siden af den Afdødes Gemals og Forældres Kister.

LIBRARY
AUG 12 1981
UNIVERSITY OF TORONTO

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN